

Дата проведення - 02.04. 2020 . Викладач. Алмашій М.І.

Тема . Релігійне життя в роки незалежності.

Пояснення навчального матеріалу

План

1. Особливості релігійних процесів в незалежній Україні.

2. Проблеми української церкви сьогодні.

3. Створення помісної Православної церкви України. Томос. Атокефалія.

Демократичні процеси в суспільстві, крах комуністичної ідеології сприяли відродженню релігійного життя, розширенню ролі церкви в формуванні духовності народу України.

Наприкінці 80-х — на початку 90-х років в Україні розпочався особливий період в духовному житті українців, що супроводжувався відродженням релігійного життя, виникненням значної кількості релігійних общин, реставрацією та відновленням функціонування давніх, спорудженням нових храмів, збільшенням набору абітурієнтів до духовних закладів освіти тощо. Це було зумовлено зняттям заборон на релігійне життя, забезпеченням державою реальних гарантій свободи совісті; загостренням суспільних проблем; частковою втратою старих ідеологічних орієнтирів та цінностей; різновекторними пошуками духовної опори в житті; поверненням до споконвічних духовних цінностей.

Особливості релігійних процесів в незалежній Україні

Ще на межі 80–90-х років за умов лібералізації державно-церковних взаємин в Україні стрімко зросла релігійна активність населення. Віруючими визнали себе понад половина громадян нашої держави.

Серед суспільних інституцій церква має найбільший авторитет і користується довірою наших співвітчизників. Упродовж 1988–1990 рр. число релігійних об'єднань щороку збільшувалося на третину і на початок 1991 р. становило 10,5 тис.

На нові реалії духовного життя народу, державно-церковних і міжконфесійних взаємин Верховна Рада України відреагувала ухваленням 23 квітня 1991 р. Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації». Проте державну політику щодо релігії й церкви Україна змогла здійснювати лише після остаточного здобуття незалежності. Дістали можливість легалізувати свою діяльність раніше заборонені владою Українська греко-католицька (інша назва — Українська католицька) і Українська автокефальна православна церкви, численні протестантські течії. За роки незалежності вірянам повернули 3 400 храмів, відібраних у них свого часу радянською адміністрацією, збудовано 2 600 нових церков, костьолів, молитовних будинків. Церковну діяльність здійснюють нині 21,3 тис. священнослужителів, значна частина яких підготовлена у духовних навчальних закладах, відкритих в Україні протягом останнього десятиріччя.

Україна — багатоконфесійна держава. Згідно з чинним законодавством, усі конфесії та віряни рівні перед законом. Станом на 1 січня 2000 р. у нашій державі діяло понад 23,5 тис. релігійних організацій 90 конфесій, течій і напрямів.

Робота з терміном

К о н ф е с і я (від лат. confessio — сповідання) — особливість віросповідання

в межах певного релігійного вчення, а також об'єднання вірян, послідовників цього релігійного віросповідання.

За чисельністю громад і монастирів друге місце посідає Українська греко-католицька церква, яка на загал домінує у західному регіоні України.

Найбільше послідовників католицької церкви традиційно мешкає на Поділлі, Волині, у Галичині та Закарпатті.

Водночас збільшується число громад мусульман, іудеїв, а також новітніх, нетрадиційних релігійних течій (на жаль, досить часто згубних для душевного та фізичного здоров'я людини).

2. Проблеми української церкви сьогодні

Ще проголошення незалежності започаткувало в Україні рух за відокремлення православних від Московського патріархату. Вони обґрунтовували свою позицію тим, що християнство на Русі започатковано в Києві у X ст., а самостійна українська держава мусить мати незалежну від Москви церкву, як було це до кінця XVII ст. Керуючись цією думкою, частина духовенства УПЦ та УАПЦ доходить згоди щодо необхідності об'єднання двох православних церков. У червні 1992 р. відбувся об'єднавчий собор.

Патріархом Української православної церкви Київського патріархату (УПЦ-КП — так вона стала називатися після об'єднання) було обрано Мстислава (Скрипника), а його заступником — Філарета (Денисенка).

Робота зі схемою

Суперечки між УПЦ-МП та УПЦ-КП, що несуть подальший розкол в православ'я, тривають і донині. Поміркуйте і запропонуйте шляхи примирення цих двох сторін.

У західних областях залишається потужним вплив Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Активно діють громади римо-католицької церкви. Зростає вплив на релігійне життя сектантства: євангельських християн-баптистів, Свідків Єгови, адвентистів сьомого дня тощо. Поряд із християнською релігією в Україні існують іудаїзм та іслам. Громади вірян цих релігій активно діють у Києві, Одесі, Криму, Львові та інших містах.

Таким чином, релігійну ситуацію в країні на поч. XXI ст. характеризувало зростання кількості релігійних громад, значне розширення спектра конфесій, напрямів. Так, якщо до 1985 р. в республіці існувало 5,5 тис. релігійних громад 18 конфесій та напрямів, то на початку 1995 р. в Україні діяло вже майже 16,5 тис. громад 67 конфесій, напрямів, на 1 січня 2000 р. функціонувало до 23,5 тис. громад 90 конфесій та напрямів.

Особливостями релігійного життя України є:

- по-перше, порівняно високий рівень релігійної активності населення: в Україні на кожну релігійну общину припадає в середньому 2 387 осіб, що в 4 рази більше, ніж у Росії, і вдвічі перевищує рівень Білорусі;
- по-друге, територіальна нерівномірність поширення релігії: тривала роз'єднаність українських земель, перебування у складі держав, що різняться за соціальним устроєм, культурою, особливостями духовного розвитку, позначилися не тільки на ареалі поширення релігії, її конфесійній палітрі, а й на інтенсивності релігійного життя;
- по-третє, активний перехід вірян із одних конфесій в інші: якщо на момент проголошення незалежності в Україні до православ'я належало 70 % загальної чисельності релігійних громад, протестантизму — 27 %, а кількість римо-католицьких не перевищувала 2 %, то нині православні віряни становлять лише 52 % від загальної кількості релігійного населення країни, прихильники протестантизму — 25, а прибічники двох гілок католицької церкви (УГКЦ та РКЦ) — 21 %;
- по-четверте, сучасна релігійна ситуація характеризується відродженням та активізацією діяльності церков національних меншин. Останнім часом виникло багато релігійних організацій та об'єднань, що належать до «нетрадиційних культів». Зокрема, набули поширення Корейська методистська церква, релігійні громади Товариства Свідомості Крішни, буддистів, віри Бахаї, даосистів, ведантистів та ін. Значна кількість релігійних

угруповань перебуває в «окультурному підпіллі». Так, за деякими даними, в одному лише Києві діє до 140 незареєстрованих об'єднань.

Розгортанню та поживленню релігійного життя в Україні значною мірою сприяв візит Папи Римського, який відбувся в червні 2001 року.

3. Створення помісної Православної церкви України. Томос. Автокефалія.

Томос (грец. τόμος) — указ, предстоятеля помісної православної церкви у деяких важливих питаннях церковного устрою. Шляхом надання томосу деякій частині «материнської» (кірїархальної) церкви офіційно проголошується автономія в управлінні або автокефалія. У томосі використовується урочистіший та повніший підпис, ніж в інших патріарших указах. Після надання томосу про автокефалію предстоятеля Церкви вносять в Диптих і починають згадувати за Літургією на великому вході.

У 2018 р. Синодом Вселенського Патріархату прийнято рішення про початок процедур, необхідних для надання томосу про автокефалію Православної Церкви в Україні. 6 січня 2019 патріарх Варфоломій I вручив томос про автокефалію Православної Церкви України митрополиту Київському і всієї України Епіфанію.

Підстави надання

В першому тисячолітті, рішенням Вселенських соборів були встановлені межі п'яти стародавніх патріархатів (Старий Рим, Новий Рим – Константинополь, Олександрія, Антіохія, Єрусалим) і Кіпрська церква. Протягом наступних років Вселенський патріархат, керуючись Священними канонами (включаючи 9-й, 17-й і 28-й канони IV Вселенського собору, 36-й Канон Трульського собору і 1 Канон собору від 879/880 р., який був проведений в церкві Святої Софії в Константинополі), взяв на себе відповідальність за надання Томосу про автокефалію всім новоствореним церквам (в тому числі й Української церкви), перетворивши їх на автокефальні архієпископства чи патріархати, без обговорення чи співпраці в цьому питанні з іншими церквами[2].

27 серпня 1998 р. Константинопольським патріархом Варфоломієм був виданий «Патріарший і Синодальний Томос про дарування автокефалії святій Православній Церкві у Чеських землях і Словаччині» (див. Православна церква Чеських земель і Словаччини).

22 квітня 2018 р. Святий і Священний Синод Вселенського Патріархату прийняв до розгляду Звернення від Президента та Верховної Ради України до Вселенського Патріарха Варфоломія про надання Томосу про автокефалію Православній Церкві в Україні, а також звернення ієрархів українських православних церков — УПЦ КП і УАПЦ. Константинопольський патріархат визнав нечинним надання права хіротонії митрополита Київського Московському патріархові, постановив поновити «у своєму єпископському або священницькому сані» Філарета (Денисенка), Макарія (Малетича) та «їхніх послідовників, які опинилися у схизмі не з догматичних причин» та організував помісний об'єднавчий собор, що відбувся 15 грудня 2018 року. На ньому за участю ієрархів УПЦ КП, УАПЦ та двох єпископів УПЦ (МП) утворилася Православна церква України. Предстоятелем новоствореної церкви став митрополит Київський і всієї України Епіфаній (Думенко). Підсумком цього процесу стало **отримання Томосу про автокефалію, яке відбулося 6 січня 2019 року.**

Закріплення матеріалу

Релігійне життя України зазнає впливу політичних та економічних процесів, що відбуваються у нашій державі. Подальший позитивний розвиток державно-церковних і міжконфесійних взаємин можливий лише за умови дотримання усіма сторонами вимог чинного законодавства України, а також удосконалення правових механізмів розв'язання проблем, що виникають у сфері релігійного життя.
